

DİVAN ŞİİRİNDE “GURBET” VE “GARİPLİK” ÜZERİNE

Abdülkerim GÜLHAN*

ÖZET

Gurbetin Türk toplumunun hayatında çok önemli bir yeri vardır. Gurbet ve gariplik duygusu, edebiyatımızın hemen her dönemi ve her türünde olduğu gibi; divan şiirinde de önemli bir tema olmuştur. Divan şairleri, daha çok sevgiliyle ilgili ayrılıklarını, tasavvufu da işin içine katarak, gurbet teması çevresinde ele almışlar; gurbete düşüş sebeplerini, orada çektikleri acıları, bu konudaki istek ve arzularını, başta gazeller olmak üzere divan şiirinin hemen her şeklinde, en etkili biçimde dile getirmişler; gurbet ve gariplik üzerine halk arasında mevcut inanış ve söyleyişleri şiirlerine taşımışlardır.

Anahtar kelimeler:

Gurbet, garip, divan şiiri.

Gurbet sözlüklerde,¹ doğup yaşanılmış olan vatandan uzak yer; garip-lik, yabancılık; yabancı bir memleket, yabancı yer, vatan dışı, yad el; *garip* de kimsesiz, zavallı; gurbette yaşayan, kendi memleketi dışında bulunan; yabancı, tuhaf, şaşılacak, bambaşka; dokunaklı gibi anlamlarla karşılanmaktadır. Garip ve gurbet aynı kökten türemiş ve birbirinin anlamını tamamlayan iki kelimedir.

Orta Asya'dan başlayan büyük göç, fetih görevi ve tasavvufun bu dünyayı asıl vatanından ayrılış kabul etme anlayışına; günümüzün ekonomik sebepli göçleri eklenince, Türk milletinin hayatı baştan başa bir gurbet olmuş; gariplik ve gurbet teması da bizim her dönem ve her türdeki edebiyatımızın değişmez konularından biri hâline gelmiştir. Gurbet, ga-

* Yard. Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi / agulhan@balikesir.edu.tr

¹ Mustafa b. Şemseddin, *Ahter-i Kebîr*, Matbaa-i Âmire 1283; Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul 1978; Ahmet Vefik Paşa, *Lehçe-i Osmânî*, hzl. Recep Toparlı, Ankara 2000; Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara 2000; *Türkçe Sözlük*, Ankara 1998, I, 577.

riplikler, acılar, yalnızlıklar ve çaresizliklerle dolu çileli bir hayattır. Gurbetin acı ve zorluklarına, çok istenen bir şeye, çok sevilen vatana tekrar kavuşma ümidiyle katlanılır. Türk şiirinde gurbet temasının işlenmediği bir dönem hiç olmasa gerek. Âşık edebiyatımızda ozanların sıldan ayrılıp gurbete çıkmaları, değişmez bir gelenek olmuş; gurbet ellerde yaşanan yoğun duygular, onların şiirlerinde yankı bulmuş; Cumhuriyet dönemi şairlerimiz için de gurbet, değişmez temalardan biri olmuştur.

Divan şiirine gelince, orada şairlerin özel hayatlarına ait izler oldukça azdır, olanlar da âdetâ onun klâsik yapısı içerisine iyice gizlenmiş hâledir. Divan şairleri de muhakkak ki değişik sebeplerle zaman zaman vatanlarından ayrı düşmüş, gerçek vatan hasretini yaşamışlardır; ancak biz onların şiirlerinde daha çok sevgiliden ayrı kalmanın ayrılık, gariplik ve gurbet duygularını buluruz. Özel hayatlarındaki gurbet de, belki bu duyguyu biraz daha beslemiş olabilir. Divan şiiri, özellikle gazellerde, sevgili merkezli bir aşk dünyası etrafında oluşmuştur. Bu aşk, âşık-sevgili-ağyar üçlüsü arasında cereyan eder görünse de, esas belirleyici ve merkez olan sevgilidir. Âşık, sevgilinin yanında bulunmayı ister ama, bu onun için hemen hemen imkânsızdır; sürekli sevgiliden ayrı, gurbette, garip bir hâlde, ayrılık acıları içinde; ona kavuşma özlem ve ümidi ile yaşar. Yukarıda belirttiğimiz bu aşk üçgeni, bülbülün diken yüzünden gülden ayrı kalması hayaliyle, gül-bülbül-diken; tasavvufun insanı Allah'ın nurundan ayrı düşmüş bir mahlûk sayması anlayışıyla, Allah-mutasavvıf-masiva üçlüsü ile de karşılanmıştır. Gariplik ve gurbet duygusu, divan şiirinde de çok önemli bir tema olmuştur.

Divan şiirinde esasen garip rolü âşığındır; âşık sürekli sevgiliden ayrı yaşamak zorunda olduğundan, daima acılar ve gariplikler içerisindedir. Âşığın gurbeti her zaman coğrafi uzaklık da olmayabilir, o mekân olarak sevgiliye yakın olmasına rağmen, ona ulaşamıyorsa, bu onun için ayrılıktır. Bütün ayrılıklar, çok zaman gurbet kavramıyla karşılanmıştır. Meselâ:

Diyâr-ı gurbete düşdüm cüdâ oldum mekânımdam
Bu yirlerde garîbem yokdurur yanunca hem-derdüm *Bakî 344/3*

Kalmışım gurbette hayrân zâr ü giryân n'eyleyim
Haste vü rencûr ü bîmâr ü perişan n'eyleyim *Fuzulî 188/1*

N'ola ağlarsa Fuzûlî ravza-i kûyun anıp
Lâ-cerem giryân olur kılgaç vatan yâdın garîb *Fuzulî 34/7*

Ne dilberden ne dilden bir haber almağa var çâre
Sorarsan âşık-ı bîçârenin hâlin garîb oldı *Ş. Yahya 328/2*

Divan şiirinin hüküm sürdüğü değişik saha ve yüzyıllara ait, önde gelen otuz beş şairin divanında yer alan *gurbet* ve *garip* üzerine söylenmiş beyit veya bentlerden hareketle, konuyu değişik başlıklar altında değerlendirmeye çalıştık. Alıntılar, şiir ve beyit; bazen de sayfa numaralarıyla, gazel dışındakiler kısaltmalarla belirtilmiştir. Konu başlıklarıyla ilgili diğer örnek metinlerin referanslarını, şairlerin kısaltmalarıyla dipnotlarda gösterdik. Divanların hepsinde; divan şiirinin hemen her nazım şekli içerisinde, gurbet ve garipliğin konu edildiği görülüyor. Divanlarda ayrılık üzerine söylenmiş olan *ayrılık*, *hicr*, *hicran*, *cüdâ*, *dûr*, *fırâk*, *fırkat vb.* kelimelerin geçtiği beyit ve bentleri yazının hacmini daha fazla genişletmek için dışarıda tuttuk. Bu kelimeler zaten çok defa garip ve gurbet kavramlarıyla da birlikte kullanılmışlardır. ‘*Garip*’ kelimesi, Ahmed Paşa’nın 11, Fehîm-i Kadîm’in 132, Nâbî’nin 18, Necatî’nin 24, 26, Sükkerî’nin 6, Şeyh Galib’in 211, Şeyhî’nin 5, 6.; ‘*gurbet*’ kelimesi, Osman Nevres’in 268, Usûlî’nin 76. ve Şeref Hanım’ın Divanının 442. sayfasındaki bir gazeline redif olmuştur.

1. Vatan Neresidir

Gurbetin daha iyi anlaşılabilmesi için, vatanın neresi olduğunun bilinmesi gerekir; çünkü vatan gurbetin zıddı, garibin ayrı düştüğü; dolayısıyla tekrar ulaşmak, erişmek istediği yerdir. Divan şairleri de muhakkak ki değişik sebeplerle zaman zaman vatanlarından ayrı düşmüş, gerçek vatan hasretini yaşamış; yine divan şiirinin üslûbuyla bu duygularını yansıtmışlardır:

Güle tercih olunur hâr-ı vatan
Çekilür her ne ise bâr-ı vatan
Bilmezüz hâl-i dili kûyunda
Olmaduk gitdi haberdâr-ı vatan
Gurbetün pûşîş-i eksûnından
Yeg idi sâye-i dîvâr-ı vatan
Âdemi âdem idermiş el-hak
Sitem-i gurbet ü âzâr-ı vatan
Dâğ-ı gurbetle Fasîhâ şimdi
Çeşmüme gül görünür hâr-ı vatan *Fasîh 365*

Daha önce de belirttiğimiz gibi, divan şiirinde âşığın esas vatani, doğup büyüdüğü, kendisini ait hissettiği toprak parçası olmaktan öte; sevgi-

lisinin bulunduğu yer, kapısı, yolunun toprağı; ona ait güzellik unsurları veya sevgilinin de içinde bulunduğu gül bahçesidir²:

<i>Dâr u diyâr-ı yârdan</i> itdi cüdâ Fehîm	
Rûz-ı kıyâm dest-be-dâmân-ı gurbetüz	<i>Fehîm CXXXII/9</i>
N'ola ağlarsa Fuzûlî <i>ravza-i kûyun</i> anıp	
Lâ-cerem giryân olur kılgaç vatan yâdın garîb	<i>Fuzulî 34/7</i>
Cân ne dirlik göre çün görmeye <i>cânân yüzünü</i>	
Bülbülün ölümüdür <i>bâğ u bahâr</i> ayrılığı	<i>A. Paşa 320/5</i>
Girye kılsam ne aceb <i>hâk-i rehinden</i> dûram	
Hep garîb ağlamağa hubb-ı vatandur bâ'is	<i>Bakî 28/3</i>

2. Gurbetle İlgili Sembol ve Benzetmeler

Gurbet, asıl vatandan ayrı olunan, garipliğin yaşandığı yerdir. Bu anlamda divan şiirinde bazı yerler ve kavramlar gurbet kabul edilmiş, veya gurbeti çağrıştırmıştır. Divan şairlerinin kendi tanımlamalarına göre gurbet; yabancı yer, gam evi, dert diyarı, hüzn köşesi, yakıcı ateş, melâmet şehri, cahillerin gönlü ve belâ yoludur³:

Der-i dil-dârdan dûram <i>diyâr-ı gamda</i> mehcûram	
Müselmânlar esirgen haste kaldum <i>dâr-ı gurbetde</i>	<i>Bakî 432/3</i>
Aceb mi Sükkerî-veş ölse <i>yâd illerde</i> ârından	
Garîb-i hâne-berdûş-ı felek-nâm u nişân düşmen	<i>Sükkerî 108/7</i>
Sükkerî fûrkat-rehîn-i <i>künc-i hüzn-i</i> gurbetüz	
Âşinâya iştiyâkı eylemek i'lâm güç	<i>Sükkerî 12/6</i>
Gönül <i>derdün diyârına</i> düşüpdür hayli müddetdür	
Nola bir dem sorarsan bu garîbi ey sitemger ger	<i>H. Hamdî LXVIII/2</i>
Visâlün âlem-i hayret firâkun âteş-i gurbet	
Tarîk-ı Ka'be-i işkun dirîgâ olmaz âsânı	<i>T. Yahya 506/6</i>
Andırma ben garîbe <i>diyâr-ı melâmeti</i>	
Öğretme mübtelâya efendi <i>belâ yolun</i>	<i>Necatî 384/5</i>

Divan şairlerinin gurbet yerinde kullandıkları veya onlara gurbeti çağrıştıran başlıca sembolik kavramlara göz atalım:

² AS 122/1, B 432/3, FK ks.VII/61, XV/26, FZ k.11/15, HM 132/1, NB 141/5, NC 24/1, U 115/1.

³ H 5/3, HH XLIX/2, HM 189/1, ŞG 211/1, ŞH s.333.

a. *Dünya*, âşğın sürekli acı çektiği, hiç vefasını görmediği bir gurbet yeri olarak görülmüş; aynı şekilde tasavvufta da insanın gurbeti kabul edilmiştir⁴:

Gam-ı aşkun *cihân mülkinde* buldum şâd-mân oldum
Kişi gurbet diyârında idermiş âşinâdan haz *Bakî 223/2*
Figân u nâlelerle cân virür derd ehli *dünyâda*
Diyâr-ı gurbetde şâhum ceressüz kârbân gitmez *T. Yahya 172/2*

b. *Rum*, *Mısır*, *Acem*, *Şam*, *Yemen* gibi ülke veya bölgeler gurbet yeridir⁵:

Geh *Mısır* iklimlerin seyr ettirir geh *Rûm* ilin
Geh *Acem* mülkin temâşâ kıldırır sevdâ garîb *Necatî 26/2*

Divan şairleri çoğunlukla, akiğın asıl vatanı Yemen’de yıldızı sebebiyle garip olması gibi, bahtsızlıkları, sevgiliden uzak kalmaları yüzünden, kendilerini asıl vatanlarında bile garip hissederler:

Eğerçi ağır olur taş koptuğu yerde
Sitâre var ki akiki eder *Yemende* garîb *Necatî 24/3*

c. *Saç*, verdiği acılar ve siyah rengiyle en çok gurbet yerinde kullanılan müstearlardan biri olmuştur. Divan şiirindeki çok yaygın bir imaja göre, âşıkların gönlü devamlı sevgilinin saçına takılıdır; orada parça parça olur, acı çeker; ama yanağa ulaşabilme ümidiyle bu sıkıntılara katlanır⁶:

Dolaşır *zülfüne* dil gurbet içinde ne aceb
K’ehl-i dâr eyleye Dârâyı diyâr ayrılığı *A. Paşa 320/3*
Bu sebepten dil karâr eyler *kara zülfünde* kim
Şâm eriştiği mahalde edinir me’vâ garîb *A. Paşa 11/3*
Gönül *zülfünde* iy dilber garîb-ender- garîb oldı
Bunun tek sözi başı börkin urıban çohın söyler *K.Burhaneddin 881/7*

d. *Gece*, karanlık ve acıları bünyesinde barındırması; gariplerin acılarını daha çok hissettikleri bir zaman ve mekân olması sebebiyle gurbet yerinde kullanılmıştır⁷:

⁴ NB 141/5, NM 129/1, 185/5, S 6/1, TY 104/6, 381/1.

⁵ AP 11/3, FK CXXXII/4,5, HM 513/2, 189/1, NC 23/4.

⁶ B 527/5, CS CCXXV/2, HH XLIX/2, HM 132/1, KN 19/5, NC 25/4, 385/2, ON 129/2, S 6/4, Ş 5/7.

⁷ AP 11/3, CS CCXXV/2, H ks.8/31, HB ks.4/4, HM 513/2, KB 542/3, KN 19/5, 24/3, MS 14/4, NC 453/2, NL ks.XXXII/1, S 6/4, Ş 5/7.

Halk intizâr çekmede şâm-ı gurbetde heb
Ey âftâb-ı sun' visâl-i nehâruna *Hakanî 513/2*

Şöhret âfetdir dimişler dîn garîbindir gönül
Dûd u âhı sâye-i şebde nihân itmek gerek *Necatî 317/5*

Ma'nide uryân iden fâhir libâsı sevmezim
Bu şeb-i gurbet kabâsın kendüme şâl eyledüm *T. Yahya 276/3*

Şeb-i târik-i şâm-ı gurbeti rûz itmek istersen
Sevâd-ı şâm ile üns eyle sevâd-yı vatandan geç *O. Nevres 24/2*

e. *Çöl*, ayrılık ve zorlukları çağrıştırması; âşıklığın sembolü Mecnûn'un yaşadığı yerler olması telmihinden de hareketle hep gurbeti hatırlatır⁸:

Mahv eyledi vücûdumuzu tâb-ı âfitâb
Hâlâ serâb-ı deşt ü beyâbân-ı gurbetüz *Fehîm CXXXII/3*

Hep yâd u âşinâ unudursa bizi n'ola
Çok müddet oldı bâdiye-gerdân-ı gurbetüz *Mezakî 187/3*

f. *Kâf dağı*, ulaşılmazlık ve bilinmezlikler ülkesi olarak gurbet yeri kabul edilmiştir:

Bî-kes ü bî-çâre vü bîmâr olup Yahyâ gibi
Toldı ışkum âleme mihr-i cihân-ârâ gibi

Kâf-ı ışkî mesken idindüm bugün Ankâ gibi
Yalnız kaldum garîb oldum meded hânım meded *T. Yahya m.28/V*

g. *Okyanus* ve çöl enginliği, ıssızlığı çağrıştırmasıyla dalgaların gurbeti olmuştur:

Geh mevc-veş müsâfir-i ummân-ı gurbetüz
Geh gird-bâd-ı bâdiye-gerdân-ı gurbetüz *Fehîm CXXXII/1*

h. *Çimen*, yani bahçe, aslında kavuşmayı çağrıştırması gerekirken, kendi vatanında garip kalma hayıflanması içerisinde, sabah rüzgârının gurbeti yaşadığı yer olmuştur:

Kapında âhıma yer yok aceb hikâyetdir
Bahâr ü mevsim-i gülşen sabâ çemende garîb *Necatî 24/4*

i. *Kuyu*, eskiden suçluların hapisanesi olması ve Hz. Yusuf'un kuyuya atılması telmihi ile beraber gurbeti çağrıştırmıştır⁹:

⁸ FK CXXXII/1, ŞG 211/6, ŞH s.345.

⁹ H 302/2, HH XCVIII/3, FK CXXXII/4, KB 1152/7, Ş 5/6, ŞG 211/4.

Hubb-ı zındân eyleyib şevk-i zenahdânınla cân
Çâha düşmüşdür yatar Yûsuf gibi cânâ garîb A.Paşa 11/8
 Sirişk-efşân ise dîdem sezâdır derd-i firkatle
 Misâl-i delv ser-gerdân-ı *çâh*-ı gurbetim şimdi Ş. İshak 160/4

j. *Sevgiliye ait bazı unsurlar*, bazen, sevgilinin eşiği, kapısı, kucağı, kaşının köşesi, çene çukuru, meclisi; sevgilinin bulunmadığı yerler, yine kendi vatanında garip kalma duygusuyla gurbet sayılmıştır¹⁰:

İşigin beklerim dâyim nedür hâlün dimez dilber
 Garîb oldı benüm hâlüm garîb oldum *vatan içre* Zatî 1440/6
 Ne îd-i vaslunı ne kadr-i lutfunı görmüş
Kapunda şâm u seher dil garîb imiş cânâ Sükkerî 3/4
 Nola ben bir garîbem ki *gözi gûşesine* düşdüm
 Eger bir hindû cânıyçün getüre yâda Allâhın *K.Burhaneddin* 903/5
Vatanda olsa da yâr olmayınca âşıkın bildim
 Geçermiş gûyiyâ leyl ü nehârı *gurbet illerde* Şeref s. 442

3. Gariple İlgili Sembol ve Benzetmeler

Hayâlî Bey ve Hayretî divanlarında (HB 248/5, H 182/1) yer alan:

Olur melûl garîb ü çeker elem âşık
 Beni görün ki benem hem garîb ü hem âşık

beytinde de denildiği gibi, garip bezgin, hüznülü; âşık da dertli, kederlidir; insan hem âşık, hem de garip olursa, durum daha da ağırlaşmış olur. Divan şirinde, çok zaman sevgiliden ayrı olduğu için kendini gurbette kabul eden âşıktır. Gurbeti yaşayan aslında âşık olmakla beraber, âşıkla aralarında değişik sebeplerle benzerlik veya ilgi kurulan; böylece âşık yerine gurbette ve garip olarak gösterilen, yani onun yerini tutan birtakım sembolik kavramlar vardır:

a. *Gönül ve can* çok zaman mürsel mecaz yoluyla âşık yerine garip olan, gurbette yaşayan, bütün acıları çeken kişi gibi gösterilmiştir. Aslında da ayrılık acılarının hissedildiği yer can ve gönüldür. Bu sebeple çoğunlukla âşık yerine can ve gönül kullanılmıştır¹¹:

¹⁰ NC 24/1,4, ŞG 211/7, 211/4, TY 27/2, Z 1440/6.

¹¹ AD 146/5, AP 11/2,3, 144/6, 320/2,3, AS 122/1, B 527/5, FA mt.72 (s.608), 59/3, H 261/1, KB 131/5, 881/7, KN 19/5, MS 14/4, NC 23/1, 25/4, 87/5, NM 55/7, 185/5, NZ 148/4, ON 129/2, S 3/4, Ş 5/6.

N'ola gurbetde gelse *cân u dil* feryâd u efgâna
 Felek bî-rahm u külfet âşinâ vü ayş bigâne *Fehîm ks.VII/45*

Garîb *gönlümi* zülfünde hâlini bana sor
 Ki her gice ne çeker ol garîbi ben bilürem *Cem Sultan CCXXV/2*

Beni bir gurbete çekdi *gönül* kim uğramaz kimse
 Yanında âşinâ ancak benem varsun safâ itsün *Nazikî 148/4*

Saçun bendinde *dil* derdin sorarsan
 Garîb üftâde müşkil hâle düşdi *Bakî 527/5*

Cân garîb ü haste vü nevmîd ü zâr iken
 Dârü'ş-şifâ-yı gaybdan eren devâ hakı *Şeyhî ks.4/3*

b. *Bülbül*, divan şiirinde âşğın en çok kullanılan müstearıdır. Böyle olunca, garip rolünü üstlenen sembollerden biri de bülbüldür¹²:

Gülün bu ârızı rengin görüp aldanma ey *bülbül*
 Kim ol anca senin gibi garîbin girdi kanına *Necatî 522/4*

Işkıyla düşüp gurbete terk-i vatan itdüm
 Gör hikmeti *bülbül* görünür lâne görünmez *Mezakî 204/5*

Dem-be-dem kûyunda âh itsem taaccüb itme kim
 Gülistân içinde olmaz nâle-i *bülbül* garîb *K. Nizamî 3/6*

c. *Ankâ*, efsaneye göre, Kaf dağında tek başına garip ve gurbette sayılmıştır:

Ankâ-yı sehâyım dil-i dânáda garîbim
 Bir güm-şudeyim ism ü müsemâda garîbim *Ş. Galib 211/1*

Bî-kes ü bî-çâre vü bîmâr olup Yahyâ gibi
 Toldı ışkum âleme mihr-i cihân-ârâ gibi

Kâf-ı ışkı mesken idindüm bugün *Ankâ* gibi
 Yalınız kaldum garîb oldum meded hânım meded
T. Yahya m. 28/V

d. Hz. *Âdem*'in cennetten çıkarılarak dünyaya gönderilişi de gurbet çağrışımını doğurmuş; bu çağrışım, gurbet acısının insanı olgunlaştıracağı hikemî söyleyişi içerisinde verilmiştir. *Âdem* kelimesi çok zaman hem özel isim, hem de insan anlamına gelecek şekilde tevriyeli kullanılmıştır:

Âdemi âdem idermiş el-hak
 Sitem-i gurbet ü âzâr-ı vatan *Fasîh 365/4*

¹² NB 675/4.

Cennet-i firdevs olursa idemez âdem karâr
Kalmasun ey mâh sensüz kimse şehrinde garîb T. Yahya 27/2

Şeyh Galip de bir âzâde mısraında ‘*Fıkr etse hâl-i âlemi Âdem garîbser*’ (ŞG mısral) diyerek dolaylı ve tevriyeli bir şekilde Hz. Âdem ile gurbet arasındaki ilişkiyi şiirine yansıtır.

e. Hz. *Yusuf*’un kardeşleri tarafından evinden uzaklaştırılıp, kuyuya atılması, esir düşerek Mısır’a götürülmesi ve çileli gurbet hayatı herkesçe malûmdur. Gurbet teması şairlere Hz. Yusuf’u da hatırlatmıştır¹³:

Yûsuf-veş itdi baht bizi Mısır’da esîr
Hayrân-nişîn-i gûşe-i zindân-ı gurbetüz Fehîm CXXXII/4

Hubb-ı zindân eyleyib şevk-i zenahdânınla cân
Çâha düşmüşdür yatar *Yûsuf* gibi cânâ garîb A. Paşa 11/8

f. *Mecnûn ve Ferhâd*: Mecnûn, Leylâ’nın aşkıyla çöllere düşerek; Ferhâd da Şîrîn için Bî-sütûn dağını delmeye çalışırken ayrılık ve gurbeti en acı bir şekilde yaşayan; âşığı en çok sembolize eden kişilerdir. Dolayısıyla adları hep ayrılık, gariplik ve gurbetle beraber hatırlanmıştır¹⁴:

Mecnûn ile *Ferhâd* olamazlar bana hem-pâ
Bir yekke-süvârüm ki sahrâda garîbim Ş. Galib 211/6

İffet-i Leylâya ibret oldu *Kaysun* gurbeti
Telh çün Şîrîn için dermân olur olmaz abes Nazikî 25/4

g. *Dârâ*: Şehnâme kahramanlarından, efsanevî İran hükümdarlarından Dârâ, güç ve savaş sembolü olması yanında, gurbeti ile de hatırlanmıştır:

Dâr-ı gurbette gedâ-yı derbederdendir beter
Ger ola yâr u diyârından irak *Dârâ* garîb Şeyhî 5/4

Dolaşır zülfüne dil gurbet içinde ne aceb
K’ehl-i dâr eyleye *Dârâyı* diyâr ayrılığı A. Paşa 320/3

h. *Abdallar*, gurbete çıkıp gezerek olgunlaşmaya çalışır:

Âlem-i gurbette nâr-ı fürkat ile yanmadın
Yandılar yakıldılar söyündüler *abdallar* T. Yahya 104/6

i. *Ben*, bazen sevgilinin çene çukuruna düşmüş görünmesi, bazen gözün kenarında kalması sebebiyle garip sayılmıştır¹⁵:

¹³ NM 93/6, ŞG 211/4.

¹⁴ FA mt.72 (s.608).

¹⁵ CS X/5, KB 903/5.

Bu zenehdân içre kim düşmişdür ol *hâl-i garîb*
Niçe miskînler düşüre çâh-ı mihmânun senün *H. Hamdî XCVIII/3*
Şol hindû-yı *hâli* çü özin kuyıya salmış
Ol çehde virem cânı garîbâna gerekdür *K. Burhaneddin 1152/7*
Ruhlarında *hâl-i anber-bârını* gören dedi
Rûma iklim-i Habeş sultânıdır düşmüş garîb *Necatî 23/4*

j. *Âh*: Âşğın çektiği âhlar, göklere doğru uzaklaştığı için gurbete düşer¹⁶:

Diyâr-ı gurbete *âhum* gibi çıkup gitdim
Figânlar ile ol cân u ciğerden ayrıldum *T. Yahya 259/3*
Derler ki dün garîbin olur ey belâ-keş *âh*
Dünyâ yüzünü doldura dūd-ı siyâh ile *Necatî 453/2*

k. *Dalga, sel, rüzgâr ve kasırga* da, hep bir yerlere doğru gider gibi görünür ve gurbette kabul edilir:

Geh *mevc-veş* müsâfir-i ummân-ı gurbetüz
Geh *gird-bâd-ı bâdiye-gerdân-ı* gurbetüz *Fehîm CXXXII/1*
Geh *seyl-i pür-habâb* gibi azm-i râh idüb
Vâdi-neverd-i hâne-be-düşân-ı gurbetüz *Fehîm CXXXII/2*
Sabâ gibi yüzü üzre görüp Necatî'yi dost
Dedi nice sürünürsün kapımda sen de garîb *Necatî 24/8*

l. *Ay ve yıldızlar* da gökyüzünün karanlığında gariptir¹⁷:

Mâh-ı münîr olsa da ger *kevkeb-i garîb*
Gurbetde hiç rûşen olur mı şeb-i garîb *Mezakî 22/1*
Dil arzûda vasl ise bir matlab-ı garîb
Toğmaz felekde buncılayın *kevkeb-i garîb* *Sükkerî 6/1*
Gece saçında *kamer* yüzüne tan okuyugör
Hatt u haddin ki olur sebzeyile *mâh* garîb *Şeyhî 6/5*

m. *Saç*, çoğunlukla gönlün gurbet mekânıysa da; kesilip olduğu yerden koptuğunda gurbete düşmüş olarak kabul edilmiş veya onun görünümüyle gurbetteki âşğın perişanlığı arasında benzerlik kurulmuştur:

Bir dil-rübâ da yok ki ide beste-pâ bizi
Zülf-i bürîde gibi perişân-ı gurbetüz *Fehîm CXXXII/7*

¹⁶ NC 24/4.

¹⁷ NL ks.XXXII/1, S 6/1, 7/1,3, Şİ 88/2.

n. *Ney*, Mevlânâ'nın da deyişiyle 'Kamışlığından kesildikten sonra, ayrılıklardan şikâyet etmiştir' ve sürekli inleyişleriyle gurbetteki âşığı çağırıştırılmıştır:

Bezm-i visâle hem-nefes olmağa ben garîb
Firkat gününde *ney* gibi nâlân ölüyorım *Mesihî 194/2*

o. *Kova* ile, mahpus olarak kuyuya atılan âşık arasında benzerlik kurulmuştur:

Sirişk-efşân ise dîdem sezâdır derd-i firkatle
Misâl-i *delv* ser-gerdân-ı çâh-ı gurbetim şimdi *Ş. İshak 160/4*

p. *Menekşe*, bahçeye bırakılmış, boynu bükük bir garibi hatırlatmıştır:

Benefşe gibi tutup bâğa saldı dest-i avân
Kimisi merd-i garîb ü kimisi ehl-i iyâl *T. Yahya ks.20/46*

4. Garibin Başlıca Özellikleri

Âşık, yani gurbeti yaşayan garip genel olarak hep acı ve zorluklar çeker. Sıkıntı yönünden başına gelmedik kalmaz:

Garîbem âşıkam ser-bâz urur gönlüm kuşu pervâz
İçerven bâdeyi az az iderven âh u efgânlar *A .Daî 146/5*

Bir bî-kes-i güm-nâm u garîb rûhum
Za'f-ı bedenümle nokta-i mevhumum

Kimdür bana rahm itmeye hûbân içre
Hem âşık u hem garîb ü hem mazlûmum *Sükkerî rb. 9*

Gurbette âşıkların yaşadığı durumu şairlerin dilinden birkaç başlık altında yansıtmaya çalışalım:

a. Gurbet, vatandan ayrılık olduğundan garip âşık, vatan hasreti çeker; sevgilinin yolunu gözler; sevgilinin rakiple yaşayabileceği yakınlığı düşünerek kıskançlık duygusuna kapılır; ondan gelecek her şeyden mutlu olur¹⁸:

Can vermeyem mi gurbetde kim bîm-i ta'neden
Yâd-ı vatan figânıma sensiz bahânedir *Fuzulî 99/6*

İlâhî yine hasretde hazân-ı nâr-ı firkatde
Koma Mısrî'yi gurbetde efendüm ikdidârum yok *N. Mısrî 93/6*

¹⁸ FA 365/5, FK LXXXII/2, KB 961/5, NM 93/6, NZ 102/7, ON 252/3, s.112, S rb.8, Ş 187/5, ŞG 219/3, U 66/2, Z 177/6.

Bizi unuttu mu yohsa peyâm-ı sıhhat-i yâr
 Bu memleketde garîbü'd-diyara değmez mi *Nailî 368/2*

Erişdi hasta cânıma selâmından selâmetler
 Hemîşe şâd ol şâhım garîbi şadgâm etdin *Usulî 66/2*

Yel ki gurbette bize yâr diyârından irür
 Cân ü îmân bigidir hubb-ı vatandır kokusu *Şeyhî 187/5*

b. Garibin gönlü kırıktır; hâlini anlatabilecek, dertleşebilecek, kendisine yol gösterecek kimsesi yoktur, kendini yetim ve yalnız hisseder¹⁹:

Dil şeb-i hicrânda kûyun itlerini yâd ider
 Yalnızlık hasteye gurbette yoldaş andurur *K. Nizamî 24/3*

Yalnız başıma kaldım gûşe-i mihnetde hâr
 Sîne gamgîn dil pür-âteş ben perîşân dîde zâr

Kime bilmem eyleyem râz-ı derûnum âşikâr
 Kûy-ı gurbette ne bir bildik ne bir gam-hâr var
 Kim götürsün ger yazarsam yâre bilmem nâme ben O. Nevres s.103

Nice şikeste-derûn olmayım ki gurbette
 Kırıldı seng-i mezelletde şîşe-i nâmûs *O. Nevres 116/4*

Mezâkî gurbet illerde garîb ahvâlimüz vardur
 Zemâne nâ-müsâ'id âşinâ yok hânümân gâyib *Mezakî 21/9*

Sabâdan gayrı kimse ben garîbin kapusın açmaz
 Bulutdan gayrı kimsem yok ölürsem üstüme ağlar *Zatî 459/2*

c. Gurbet ellerde unutulmuştur, sevgili yüzüne bakmaz, adını bile anmaz²⁰:

Hep yâd u âşinâ unudursa bizi n'ola
 Çok müddet oldı bâdiye-gerdân-ı gurbetüz *Mezakî 187/3*

Bizi vâdî-i gurbette ferâmûş eyledün gitdün
 Bu vaz'-ı pür-tegâfülden acerb rencîdeyüz cânâ *Mezakî 18/6*

Garîb olduğum için adımı anmağa âr eyler
 Bu istiğnâlar umulmazdı ol yâr-ı be-nâmumdan *T. Yahya 309/4*

¹⁹ AD 102/6, B 344/3, C m.6/III/7, FZ 188/1, KN 24/3, MZ 21/9, NC 26/1, NM 39/5, 55/7, NZ 148/4, ON 17/2, 116/4, S rb.9, Ş 5/1, ŞE 64/1, ŞH s.442, TY 261/1, Z 459/2.

²⁰ HH CXCV/4, MZ 18/6, NC 23/1, S rb.9.

d. İçi yanar, ağlar, inler, âh ve feryat eder²¹:

Acı acı yaş döker görenler acır Zâtîyi
Ol garîbin acıdı fûrkatde cânı neylesün *Zatî 1074/7*

Bir âşinâyâ yol mı bulur arza hâlini
Zindân-ı gamda âh çeken âşık garîb *O. Nevres 17/2*

Alem diksem yiridür bürc-i çarha nâr-ı âhumdan
Cüdâ düşürdi devrân ben garîbi pâdişâhumdan *Zatî 1207/1*

Niyâzî kaldı hayretde yanar dil nâr-ı firkatde
Düşüp bu dâr-ı gurbetde dün ü gün eyler efgânı *N. Mısrî 185/5*

Gurbet oduna yanarım kor gider ise gam beni
Kim bu sınıklı gönlümün bir dahi gam-güsârı yok *A. Paşa 145/4*

e. Yoksul, zavallı, her şeyini yitirmiş; hakir görülen, esir, nasipsiz bir kuldur²²:

Esîr-i gurbetiz biz senden özge âşnâmız yok
Ayağın kesme başın çün bizim mihnet-serâlardan *Fuzulî 215/2*

Rahm eder şol gözlerin her kanda bir üftâde var
Ben fakîrim ben hakîrim cümleden miskîn garîb *Nesimî 16/4*

Hemân ben kalmışam mahrûm arada
Garîb ü müflis ü miskîn ü mehcûr *A. Daî 316/4*

f. Dertli, hasta, yaralı ve beli iki büklümdür; eziyet, sıkıntı, gam, hü-
zün, elem çeker; hatta helak olur ve ölür²³:

Derd-i yâri niçe bir gurbetde çeke bu gönül
Derdiyâr olur ise hem-derd-i yâr olsa nola *K. Burhaneddin 1149/5*

Gurbet-güzîn-i hasret iken bu garîbdır
Me'mûr savm-ı dâ'ime bîmârımız bizim *Ş. Galib 219/3*

²¹ AD 146/5, B 28/3, FZ 128/2, 188/1, HH CXC/1, HM 195/1, 189/1, KB 542/3, KN 3/6, 119/9, 93/6, NC 26/3, NM 39/5, 7/3, 39/5, NZ s.235, MS 194/2, ON 14/2, S 7/5, Ş 6/1, S 7/5, rb.8, Ş 6/1, 5/3, ks.4/3, ŞH s.442, TY 172/2, Z 552/1.

²² AD 102/6, C m.6/III/7, FK ks.VII/50, HH XVI/5, XCVIII/3, HM 132/5, NS 16/4, Ş 5/4.

²³ AD 178/3, B 223/2, C 59/1, 277/6, m.2/V/2, m.5/I/7, ks.15/33, 277/6, 192/3, m.54/IV, m.106/I, III, CS ks.X/36, CCCXLVI/1, FA ks.XV/26, FK CCLIX/3, ks.VII/50, CLXX/5, FZ 99/6, 154/2, 188/1, H 261/1, 59/3, 182/1, 358/3, m.2/III/1, HB 248/5, HM 195/1, KB 131/5, 1152/7, KN 24/3, MS 194/2, NC 26/1, 24/5, NM 7/4, ON s.112, S 108/7, Ş 5/1, ks.4/3, 6/1, 6/4, Z 803/4.

Der-i dil-dârdan dûram diyâr-ı gamda mehcûram
Müselmânlar esirgen haste kaldum dâr-ı gurbetde *Bakî 432/3*

Figân u nâlelerle cân virür derd ehli dünyâda
Diyâr-ı gurbetde şâhum ceressüz kârbân gitmez *T. Yahya 172/2*

g. Tutkun, müptelâ, düşkün, şaşkın, hayrân, perişan, berduş, berbat, mazlum, incinmiş, belâ çeken, güçsüz, zelil, ayaklar altında ezilen bir kişidir²⁴:

Âhret yolu gibi gurbete tenhâ gitdüm
Gitdüm ammâ ki aceb vâlih ü şeydâ gitdüm *T. Yahya 261/1*

Âh kim düşdüm diyâr-ı gurbete tenhâ garîb
Bî-dil ü bi-cân olup şûrîde vü şeydâ garîb *Necatî 26/1*

Tab'-ı Mezâkî olsa n'ola böyle hâk-sâr
Sâye-sıfat fütâde gerek meşreb-i garîb *Mezakî 22/9*

Geh seyl-i pür-habâb gibi azm-i râh idüp
Vâdî-neverd-i hâne-be-düşân-ı gurbetüz *Fehîm CXXXII/2*

Gurbetde âh kim düşeli dâm-ı zillete
Bildim ki kayd-ı gussadan âzâddır vatan *O. Nevres 252/2*

h. Hazinesini kaybetmiş bir padişah, sedeften çıkarılıp atılan bir inci gibidir, bazen de tamamen yok sayılır. Tahammül, sabır ve ümidi kalmamış; zevki unutmuş, yolunu şaşırmıştır. Geceleri mescitte yatar, başına gelmedik bir şey kalmaz, namus şişesi kırılmış, ar ve namusunu yitirmiştir; içki içer, ona köpekler dalar, hâline taşlar bile ağlar²⁵:

Ey Hayretî çıkardum sabr u karârı elden
Gûyâ ki bir garîbem yârâncuğum yitürdüm *Hayretî 316/5*

Soyılıp ar tonından çeker isem gurbet
Nefes azdurmam ol dost yolına neyiçün *K. Burhaneddin 961/5*

Çün gel oldı yalnız girdüm yola tenhâ garîb
Dîde giryân sine biryân akıl hayrân bi-haber *N. Mısrî 39/5*

Her zamân bir başka mihnetle ider tev'em beni
Nerde varsa bir belâ eyler ana hem-dem beni

²⁴ C 59/1, FA 451/4, FK CXXXII/4,5, FZ 99/6, 188/1, HM 132/5, 139/5, MZ 18/6, 204/5, 21/9, 120/6, NC 24/1, 25/4, 26/3, 169/5, 196/6, 453/2, NM 39/5, 185/5, 93/6, NS 16/4, 384/5, ON 252/2, s 44, S 108/7, rb.9, § 5/4, ŞG 211/5.

²⁵ AD 146/5, FA II/2, FK CXXXII/8, HM 386/3, 157/1,5, MS 14/4, MZ 205/4, NB 883/6, ON 116/4, S rb.9, § 6/2, 6/7,114/2, ks.4/3, ŞG 1/4, ŞH s.442.

Derdden derde salar râhat komaz bir dem beni
 Geh esîr-i gurbet eyler geh enîs-i gam beni
 Neyleyim bilmem ne itsem baht-ı nâ-fercâma ben *O. Nevres s. 103*

Geh âteş-i hasret cigere saldı harâret
 Geh telhî-i gurbetle dile geldi merâret

Gaddâr felek koymadı bir gün beni râhat
 Hep mihnet ile hasret ile geçdi zamânım *O. Nevres s. 112*

i. Bazen de gurbette kendini teselliye ve iyi hissetmeye çalışır²⁶:

Bi-hamdillâh velî sermâye-i nazmıyla gurbetde
 Miyân-ı meclis-i yârânda sâhib-i'tibâruz biz *Mezakî 169/2*

Fürkat içinde gam-ı endûh-ı yâr eksük degül
 Şâd ol ey dil sana bu gurbetde yâr eksük degül *Hayretî 261/1*

Mahbes-i gurbetde bir dem komadı tenhâ beni
 Gamgüsârum oldu var olsun benüm yârân-ı gam *Hayretî 302/2*

Bir azçuk eğlenidur gitme ey çerâğ-ı ümîd
 Ki bir garib-i belâ-keş bu gün misâfir olur *Necatî 169/5*

Mezakî-veş vatandan dür iken bu dâr-ı gurbetde
 Bi-hamdillâh yine meclis-i âlîdeyüz cânâ *Mezakî 18/7*

j. Garip kelimesi, gurbeti, ayrılığı, zorlukları yaşayan anlamı yanında; tuhaf alışılmamış anlamında, veya her iki anlama gelecek şekilde de kullanılmıştır. Zaten gurbette olan da o yörenin yabancıısı, orada alışılmamış bir kişidir²⁷:

Gönül garipliğim gelmesün mi hâtırına
 Gelince nâleleri bülbülün garîb garîb *O. Nevres b3*

Üns itdigimüz gelmesün ey dost garîb
 Biz başka lisânın bilürüz derd ü gamun *Nazikî 101/2*

Dil garîb olduğu için yüzüne bakmaz habîb
 Gerçi kim mergûb olur her nesne kim ola garîb *Necatî 23/1*

Ruhlarında hâl-i anber-bârını gören dedi
 Rûma iklim-i Habeş sutânıdır düşmüş garîb *Necatî 23/4*

²⁶ FK CXXXII/4, ks.VII/50, FZ 215/2, NM 129/1, S 12/6.

²⁷ AD 23/29, 57/4; AP 11/1,5,6,7; B 290/2, 361/3, 489/4, C m.4/III/2, tr.3/1, 59/1, FA 59/3, 451/4, ks.XIV/27,40, kt.II/1, FK CXXXII/5, CCXLVII/6, HM 105/5, KB 130/4, KN 3/6, 34/1, NB 18/1-7, NC 23/6, 25/4, NL ks.XIII/16, NS 12/5, NZ 101/2, ON 311/7, Z 722/2, 1664/2.

Mukîm idim ser-i kûyunda der-be-der etdin
 Garîb işler edersin bu derd-mende garîb *Necatî 23/5*
 Allâme gelse tıfl-ı ebîced-hân olur
 Olmaz cihânda ışk gibi mekteb-i garîb *Mezakî 22/4*

5. Âşığ ı Gurbete Düşüren Başlıca Sebepler

Âşık, gurbete düşmesini bazı sebeplere bağlar ve bunların başlıcalarını şöyle sıralar.

a. Sevgili, âşığın çektiği bütün acıların esas sorumlusudur. O âşığa ilgisiz davranır, onu şehirden kovar, gurbete düşürür ve garip eder²⁸:

Ey Hayretî şimden girü gel gurbete yüz tut
 Terk eyledi yârun seni terk eyle diyârun *Hayretî 207/5*
 Derdâ ki biz garîbini terk itdi yârumuz
 Hışm ile didi ko bizi terk it diyârumuz *Zatî 548/1*
 Figânımdan bu gün âlem kamu feryâda varmışlar
 Beni şehirden ol meh-rû sürer bir gün garîb eyler *Zatî 219/4*

b. Aşk, gurbet gerektirir ve âşık, âşıklığın bir gereği olarak gurbete düşer²⁹:

Işk ı her bir âşıkun ma'sûkına gurbetdedür
 Derd-i yârumdur benüm ki der-diyâr olmuş durur
K. Burhaneddin 315/9

Işk ıyla düşüp gurbete terk-i vatan itdüm
 Gör hikmeti bülbül görünür lâne görünmez *Mezakî 204/5*

c. Âşık kaderi, alın yazısının kötü olması, talihsizliği, yıldızının alçaklığı, merhametsiz felek sebebiyle gurbete düşmüş, garip olmuştur³⁰:

N'ola gurbetde gelse cân u dil feryâd u efgâna
 Felek bî-rahm u külfet âşına vü ayş bîgâne *Fehîm ks.VII/45*
 Kazâdur başuma geldi beni senden cüdâ kıldı
 Diyâr-ı gurbete saldı aceb hâlüm sorarum yok *N. Mısrî 93/4*
 Sûy-ı gurbetden açıldı tâli'im
 Gül gül ey mâh-ı şeb-ârâ gülmedim *Ş. Galib 227/3*

²⁸ HH LXVIII/2, CXC/1, MZ 18/6.

²⁹ NC 87/5.

³⁰ FK CXXXII/4, MZ 120/6, NC 26/3, 26/3, ON s.103, Ş 115/5.

Geh âteş-i hasret cigere saldı harâret
 Geh telhî-i gurbetle dile geldi merâret
 Gaddâr felek koymadı bir gün beni râhat
 Hep mihnet ile hasret ile geçdi zamânım *O. Nevres s.112*

d. Dünyanın ve insanların vefasızlığı, kötü ve bozguncu kişiler yüzünden, mihnet çekmek istemediğinden, herkese kahredip, kendi isteğiyle gurbete çıkar³¹:

Kalmadı Hayretî bize râğbet vatanda çün
 Gel turalum nic'olsa gerek râh-ı gurbeti *Hayretî 423/6*
 Yüregime dokundu ok derd ile mihnetlerim çok
 Bizi bunda esirger yok gel gurbete gidelim gel *Usulî 76/5*
 Cânıma kâr ideyor ta'ne-yi erbâb-ı garaz
 Gayri yok çâre bana terk-i vatandan gayrı *O. Nevres 298/5*

e. Gurbetin acılarıyla âşığı olgunlaştırıp, kavuşmaya sebep olacağına inanılır. Bu sebeple bazen bizzat gurbetin kendisi bu işten sorumlu tutulur:

Yeter visâle gurbet lutfuna muhtâcdır Nevres
 Ki gurbet eyledi berbâd anın hem berg ü hem sâzın *O. Nevres s. 44*
 Dâr u diyâr-ı yârdan itdi cüdâ Fehîm
 Rûz-ı kıyâm dest-be-dâmân-ı gurbetüz *Fehîm CXXXII/9*
 Kemâl-i zâta sebebdür netîce-i gurbet
 Yiter delîl-i münevver bu müddeâyâ hilâl *Fasîh ks. II/12*
 Gurbetlige düşmedin mihnete sataşmadın
 Kebâb olub bişmedin biryânı arzularsın *N. Mısrî 136/8*

6. Gurbetteki Âşığın Başlıca İstekleri

Gurbette acı içerisinde yaşayan âşığın esas isteği, bu hayattan kurtulup vatanına, sevgiliye kavuşmak; hiç değilse gurbette mutlu olabileceği teselliler bulmaktır. Allah'a şöyle yalvarır:

Yâ Rabb gül-i maksûdumı handân eyle
 Râh-ı hevesüm tâze gülistân eyle
 Sad-şükr vatanda itmedün hiç mahzûn
 Her dem beni gurbetde de şâdân eyle *Sükkerî rb. 6*

³¹ HM 132/4, U 76/1.

Bundan sonra başlıca isteklerini şöyle sıralayabiliriz.

a. Âşığın esas isteği sevgiliye kavuşmak, onun yüzünü görmek, bulunduğu yere ulaşmak, elini ayağını öpmek; bahara ermek, yani vuslattır³²:

Cânâ ne var garîbüne itmezsın iltifât
Vuslat sizün diyârda âdet degül midür *Nabî 200/4*

Ne id-i vaslunı ne kadr-i lutfunı görmüş
Kapunda şâm u seher dil garîbimiş cânâ *Sükkerî 3/4*

Bir nazarda gönlün aldın ben garîb üftâdenin
Cânımı şükrâne al göster yüzünü bir dahi *A. Paşa 323/*

b. Sevgilinin kendisine merhamet, şefkat göstermesini, lütuf, bağış ve ihsanda bulunmasını, yüzüne bakmasını; tegâfûl gösterip, kendisinden uzaklaşmamasını ve değerinin bilinmesini ister³³:

Garîb ü âşık u miskîn kalmışam yalunuz
Esirge mihr ü vefâ kıl ki lutf-ı âm olsun *A. Daî 102/6*

Nigeh it taallül itme kulunam tecâhül itme
Ölürem tegâfûl itme bu garîb derdmende *Fehîm CCLIX/35*

c. Sabah yelinin, gurbetteki acıklı halini sevgiliye ulaştırmasını bekler:

Perîşân-hâlim ey bâd-ı sabâ arz eyle dildâra
İderse yâd eger ben dil-figârı gurbet illerde *Şeref s.442*

İrdükçe işigüne sabâ ben garîb için
Di şeh katında bir iki güftâr unıtma gel *Cem Sultan CCIII/3*

d. Hatırlanmayı ve hâlinin hatırının sorulmasını ister³⁴:

Cinânî bister-i mihnetde bîmâr u zebûn oldı
Dimezsın ol garîbün derd-i hecr ile nedür hâli *Cinanî 277/6*

Gönül derdün diyârına düşüpdür hayli müddetdür
Nola bir dem sorarsan bu garîbi ey sitemger ger *H. Hamdî LXVIII/2*

e. Dostlarından haber bekler; öldüğünde onların cenaze namazına gelmesini ve ardından yas tutmasını ister³⁵:

³² C 172/6, HM 132/5, 513/2, KB 1292/7, MS 194/2, ŞH s.438.

³³ B 432/3, C 59/1, 187/3, ks.15/33, m.6/III/7, m.54/IV, FA mt. 72 (s.608), FZ 215/2, HB ks.4/4, HM 100/3, 139/5, ON s. 44, S 3/4, ŞH s. 286, s.333.

³⁴ B 527/5, C 277/6, HH LXVIII/2, KN 119/9, Ş 5/7, ŞH s.377, s.442.

³⁵ AD 304/7.

Sabâ bir müjde vir ahbâbdan gurbet illerde
 Firâka mübtelâ bî-âşinâ mahzûndur gönlüm *O. Nevres 186/7*
 İy dostlar beni anıcak mâtem eylenüz
 Eyle tutun ki gurbet içinde ben ölmüşem *Cem Sultan ks.X/36*

f. Allah'tan kimsenin gurbette incinmemesini, kendi gibi garip olmamasını diler. Kıyamet gününde Peygamberin şefaatiyle cehennemden kurtulmayı umar³⁶:

Ne bâlîn-i tesellî var ne hod bir pister-i râhat
 Hudâ hıfz eylesün gurbetde rencûr olmasun kimse *Mezakî 404/6*
 Dimez nice sürünürsün kapımda sen de garîb
 Kimesne bencileyin olmasın vatanda garîb *Necatî 24/1*
 Yüzü suyuna o sultânın eyleyip irsâl
 Emân-ı âteş-i dûzahdan ol garîbe nüvîd *Nailî ks.VII/58*

g. Bazen gurbette halinden memnun görünmeye çalışır; çektiği dertleri derdine derman kabul ederek onlardan mahrum kalmamayı ister:

Vatanda çekdiğüm sad-güne kürbet idi ey baht
 Zihî himmet ki itdün vâyedâr âlâm-ı gurbetden *Fasîh ks.XV/26*
 Yâr ile ağyârı hem-dem görmeğe olsaydı sabr
 Terk-i gurbet eyleyip azm-i diyâr etmez m'idim *Fuzulî 195/5*
 Hasta cânı derd-i yâr eyler diyâr-ı gamda hoş
 Olmasun gurbetde bu derd-mânde dermândan cüdâ *Hayretî 5/3*

7. Tasavvuf Yönünden Gurbet

Divan şiirini de çok etkilemiş olan tasavvufî düşünce sistemine göre, Allah mutlak varlıktır, sevgili O'dur; O insana kendi rûhundan üflemiştir. İnsan beka âleminde, fenâ âlemine, yani bu dünyaya gelerek gurbete düşmüştür. İnsanın asıl maksadı, Allah'ı tanıyıp, ona ulaşmak; fenâfillâh olup, bekabillâh bulmaktır. Yunus Emre de bu dünyayı gurbet görmüş ve ondan şikâyet etmiştir:

Bu dünyaya gelen kişi âhir yine gitmek gerek
 Misâfirdür vatanına bir gün sefer itmek gerek

x x x

³⁶ ŞH s.442.

Ben yürürüm ilden ile dost sorarım dilden dile
Gurbetde hâlüm kim bile gel gör beni aşk neyledi

x x x

Aceb şu yerde var m'ola şöyle garib bencileyin
Bağrı başlı gözü yaşlı şöyle garib bencileyin

Divan şiirinde de gariplik ve gurbet teması etrafında tasavvuf düşüncesini yansıtan söyleyişler yer almıştır:

a. Aşk ve tecellî anlayışı: Mutasavvıflara göre, Allah kendi güzelliğini görmek ve göstermek için evreni yaratmıştır; evrendeki güzellikler esasen Allah'ın güzelliklerinin birer tecellisinden ibarettir. Evrenin yaratılışının özünde aşk vardır. Halûk İpekten, Şeyh Gâlib'in

Teb-lerze-zâd gevher-i galtân-ı gurbetim
Mîhr-i sadef sabâh-ı Nişâbûrdur bana *Ş. Gâlib 1/4*

beytini şerh ederken "Mutasavvıflara göre Tanrı'nın kâinâtı yaratması bir sıra içinde olmuştur: Tanrı önce bir cevher yaratmış ve ona sevgiyle bakmıştır. Bu bakıştan titreyerek kâinat meydana gelmiş, en son Tanrı kendini görmek ve bilinmek istemesinden dünya, insan ve öteki yaratıklar ortaya çıkmıştır" der³⁷. İşte kişinin bu sırrı ve Allah en güzel biçimde insanın gönlüne tecelli ettiği için de, kendini iyi bilmesi gerekir:

Âşıkın esrârını Hakkı bilen ârif bilir
Âşinâ hâlin ne bilsin nefsini bilmez garîb *Nesimî 17/6*

Tâ cemâlin tal'atı doldu cihân-ı lâ-mekân
Her taraf kim bakarım vaslın visâlidir garîb *Nesimî 12/5*

Tecellî gayrdan bulmaz ne yapsın bu garîb gönlüm
Tecellî et cemâlinle tesellîsin bula gönlüm *Âdile Sultan 122/1*

b. Dünya insanın gurbetidir. Tasavvufa göre, bu dünya geçici ve gurbet yeridir; ona bağlanıp, aldanmamak gerekir.

Fıkr etse hâl-i âlemi âdem garîbser *Ş. Galib mt. 1*

Gel ey gurbet diyârında esîr olup kalan insân
Gel ey dünyâ harâbında yatup gâfil olan insân *N. Mısırî 129/1*

c. Allah'a kavuşma isteği mutasavvıfın temel hedefidir. Mutasavvıf bu dünya gurbetinde acı çekip olgunlaşarak, kesretten kurtulup vahdete,

³⁷ Halûk İpekten, *Şeyh Galib Hayatı, Edebî Kişiliği ve Bazı Şiirlerinin Açıklamaları*, Ankara 1996, s.42.

Allah'a kavuşmayı, onda bakî olmayı ister. Gurbetten, yani bu dünyada olmaktan yakınır:

Cemâlin kârbânından benüm gurbet diler gönlüm
Usandum mülk-i kesretten benüm vahdet diler gönlüm *Zatî 996/1*

Bu Niyâzî bendeni itme garîb
Eylegil tevhîd-i sırfda anı şâz *N. Mısırî 30/5*

İrişmedi dosta elüm Rahmâna varmadı yolum
Çıkmadı başa menzilüm âh gurbetâ vâh gurbetâ *N. Mısırî 7/3*

Mahv-ı sırfa düşdi çün dil bunda ben oldum garîb
Yalnız kaldum döküldi kalmadı koldaşlar *N. Mısırî 55/7*

d. *Kanaat*: Tasavvuf yolunda kanaatkarlık en önemli özelliklerden biridir. Gurbet hayatı da bu özelliği kolaylaştırır ve güçlendirir.

Dâr-ı gurbetde fakîr olmak ganîmetdür bize
Cânib-i Hakdan kanâ'at ulu ni'metdür bize *T. Yahya 381/1*

8. Gurbetle İlgili İnanışların Yansıması

Gurbet ve gariplikten hareketle halk arasında birçok inanış oluşmuş, bunlar değişik söz kalıpları halinde divan şiirine de yansımıştır. Birkaçını sıralayalım:

a. Hz. Peygamber'in '*Gurbette ölmek şehitlik*' anlamındaki bir hadisinden³⁸ hareketle, gurbette ölenin şehit olacağına inanılmıştır:

Dâ'î ölürse gurbet içinde şehîd olur
Çok müzdi var garîbün irişgil namâzına *A. Daî 304/7*

Alem gibi önine düşmüş ashâbun gazâ kılmış
Diyâr-ı gurbete gelmiş şehîd olmuş yatur tenhâ *T. Yahya m.2/V/6*

b. Garibin hâlini garip anlar. '*Yaşayan bilir*' veya '*Damdan düşenin hâlini, damdan düşen anlar*' genel prensibi bu konuda, '*Garibin hâlini garip anlar*' şekline dönüşmüştür:

N'olduğun bilmek dilersen gönlümü hüsnüne sor
Kim garîbin hâline vâkıf değil illâ garîb *A. Paşa 11/2*

Çün garîb-i hüsndür Cem hâlini hâlüne sor
Hâlini bilmez garîb olanların illâ garîb *Cem Sultan X/5*

³⁸ *Kütüb-i Sitte Hadis Ansiklopedisi*, haz. İbrahim Canan, İstanbul 1995, c. 17, s. 147, Hadis no: 1615, 6498.

Benüm hâlüm helâk-i hâl-i cânân olmayan bilmez
Garîbün mihnetin gurbette nâlân olmayan bilmez *Hakanî 195/1*

c. Geceler garibindir. Gariplerin geceleri, herkesin evine çekildiği bir sırada, yalnızlıklarıyla baş başa kalmaları, geceyi çok zaman uyanık geçirmeleri, halk arasında ‘*Geceler garibindir*’ sözüyle özetlenmiştir³⁹:

Bu sebepten dil karâr eyler kara zülfünde kim
Şâm eriştiği mahalde edinir me’vâ garîb *A. Paşa 11/3*

Dün garîbindir deyü cân attı Ahmed zülfüne
Âh kim zencîr-i gamda kaldı ol şeydâ garîb *A. Paşa 11/9*

Hamdî miskîn zülf-i yâri kendünün sanmış meger
Dün garîbündür didüklerin işitmiş ol garîb *H. Hamdî XV/5*

d. Garipler geceleri mescitte yatar. Gidecek hiçbir yerleri olmadığı için garipler geceleri mescitlere sığınır ve ‘*Nerede akşam orda sabah*’ sözüyle özetlenen bir hayat sürerler. Bunun yanında, bazı garip çocuklar camiye bırakılır. Şiirlerde bunlara atıfta bulunulur:

Dil saçuna irüben dahi karâr itdüğü bu
Gice her kande kim irürse garîb anda yatur *K. Nizâmî 19/5*

Zülfün irişeli yüzünü mesken itdi dil
Kim şâm içre mescid olur menzil-i garîb *Mesihî 14/4*

Gönül diledi saçından kaşına kıla karâr
Gecede mescide konmuş garîbe benzettim *Şeyhî 114/4*

e. Gurbette dost önemlidir. İnsan gurbette bir tanıdıkla karşılaşınca mutlu olur; dostları ve onların sözlerini daha çok hatırlar⁴⁰:

Aceb mi alsa dil senden gelen cevri ü cefâdan haz
Kişi gurbette elbette alurmuş âşinâdan haz *Hayretî 166/1*

Yine fûrkat diyârında itin gördüm ferah buldum
Nice şâd olmayam kim gurbet içre âşinâ gördüm *Hayretî 335/3*

f. Garibin âhını almamak lâzımdır. Şairlere göre, Allah garibi korur, ona kötü davranıp onun âhını, bedduasını almamak lâzımdır; melekler bile gariplere dua eder:

Dükenmez mi cânâ bu cevri ü cefâ
Tenüm bî-mecâl oldu kaddüm dü-tâ

³⁹ *HM 132/1, XVI/5, NC 317/5, 453/2, Ş 5/7.*

⁴⁰ *B 223/2, H 100/8.*

Hazer kıl esirger garîbi Hudâ

Geçer arş-ı a'lâya tîr-i duâ

Sakın nâle-i mübtelâdan sakın

Yiğitsin görünmez belâdan sakın

Cinanî m.106/III

Sinüme uğrayıcak n'ola söğüp geçse rakîb

Ki melek dahi kılır kabr-i garîb üzre du'â

Cem Sultan V/2

g. Gariplere yardım edilmeli. Gariplere yardım etmek, yedirip içirmek gerekir, onlara zekat da verilebilir. Fıkıh bilginlerinin çoğu da, memleketinde zengin bile olsa, yolculuk sırasında parasız kalan bir kişiye zekât verilebileceğini söylemişlerdir⁴¹:

Mesihî teşne-dilden tutma tîğın

Degül çok ol garîbe bir içim su

Mesihî 199/7

Ger hüsn zekâtında nasîb ere garîbe

N'ola çoğunu sen

În'âmını âm et ki bu devrân yaraşığı

İhsân ile hoştur

Şeyhî 29/7

h. Gurbet acılarının insanı olgunlaştıracağına inanılmıştır:

Kemâl-i zâta sebedür netîce-i gurbet

Yiter delîl-i münevver bu müddeâyâ hilâl

Fasih ks. II/12

Âdemi âdem idermiş el-hak

Sitem-i gurbet ü âzâr-ı vatan

Fasih 365/4

Gurbetlige düşmedin mihnete sataşmadın

Kebâb olub bişmedin biryânı arzularsın

N. Mısırî 136/8

i. Kaderde yazılan, başa gelir. Gurbet âşığın kaderidir, ondan kaçılmaz:

Görinür nakş-ı emel gurbetde de zîrâ gelür

Levh-i pîşânîye evvel her ne kim mersûm olur

Fehîm LXXXII/2

j. Kıyamet yaklaşınca İslâm garip olur. İnsanların İslâm'dan uzaklaşması kıyamet alametlerinden sayılmış; Hz. Peygamber'in '*İslam garip başladığı, tekrar garipliğe avdet edecek. Gariplere ne mutlu!*'⁴² şeklinde bir hadisi nakledilmiştir:

⁴¹ Vecdi Yavuz, *Mukayeseli İbâdetler İlmihâli (İslam Fıkıhında İbâdetler)*, İstanbul 1995, IV, 43.

⁴² *Kütüb-i Sitte Hadis Ansiklopedisi*, hzl. İbrahim Canan, İstanbul 1995, s. 547. Hadis no: 1208, 3981, 7196.

Saçun büriyeli yüzünü bildüm anı nefir
Ki yahın olsa kıyâmet garîb olur İslâm *K. Burhaneddin 130/4*

k. Vatan hasreti acıdır, ama insanın kendi vatanında garip sayılması daha acıdır:

Yâd illerinde hubb-ı vatan câna kâr ider
Geçse aceb mi âh ile rûz u şeb-i garîb *Sükkerî 7/5*

Dimez nice sürünürsün kapımda sen de garîb
Kimesne bencileyin olmasın vatanda garîb *Necatî 24/1*

l. Düşenin dostu olmaz ve garip kavga etse, ona kimse arka çıkmaz:

Dâ'imâ ayağuna düşer yürür dil dostum
Ol garîbe düşdügince merhamet kıl dostum *Zatî 928/1*

Bağrı başlı gözü yaşlı yıldızı alçak olur
Her kişi düşmen olur ger eylese gavgâ garîb *Necatî 26/3*

Tâli' dönünce düşmen olur dost âdeme
İkbâl düşküni vatandan garîbdür *O. Nevres 85/4*

m. Uzak yola gidenin işini Allah bilir:

Zülfün hevâsı ile gönül düştü gurbete
Boynu uzak yola giden işin Hudâ bilir *Necatî 87/5*

n. Hiç yardım edeni olmayacağından, gurbette hasta yaşamak çok zordur:

Ayrılıktan tatludur can acısı âşıklara
Dostlar düşman dahi yârından ayru olmasun
Bir mehün mihriyle yâd illerde oldum âşinâ
Yâ İlâhî kimseler gurbette sayru olmasun *Zatî 1114/2,3*

o. Garibin başına gelmedik kalmaz. Karacaoğlan'ın '*Bir yiğit gurbete gütse/ Gör başına neler gelir!*' dediği gibi, gurbette garibin başına her şey gelir:

Gehî seng-i sitem eksük degül geh dûr-bâş-ı gam
Garîbün başına gurbet diyârında neler gelmez *Mezakî 205/4*

Nâ'il oldum diyâr-ı gurbette
Cümleye izz ü câhdan gayrı *Nabî 883/65*

p. Garip çok konuşmamalı. Bir yerde garip olan her şeye karışmamalı ve çok konuşmamalıdır:

Hep gûşumuz pür iden anun güft-gûsıdur
Çeksün serini hırkaya bülbül garîb ise *Nabî 675/4*

r. Gurbet dönüşü el öpülür, hâl hatır sorulur:

Varduğumca iltifât itse seg-i kûyun n'ola
Gelse gurbetden öper birbirinün yârân elin *Cinanî 187/3*

s. Gurbette rahat edebilmek için, onunla barışmak ve vatanı unutmak gerekir:

Şeb-i târik-i şâm-ı gurbeti rûz itmek istersen
Sevâd-ı şâm ile üns eyle sevdâ-yı vatandan geç *O.Nevres 24/2*

ş. Garip, farklı olanı el üstünde tutarlar ve bir hüneri olana da sahip çıkarlar:

Dil garîbin urur ayaklara zülfün gerçi kim
Eller üstüne tutarlar anı kim ola garîb *Necatî 25/4*
Bütün cihânda gönül aşkı ile olur makbûl
Kamu diyârda ehl-i hüner garîb olmaz *Necatî 221/4*

S o n u ç

Edebiyat toplumun aynasıdır. Gurbet Türk toplumu için önemli bir hayat tarzı olunca, her sanatçı gibi, divan şairleri de konuya kayıtsız kalmazdı. Önde gelen şairlerin divanlarına göz attığımızda, hemen her şairin, her tür şiir içerisinde; sıldan ayrılıktan çok, sevgiliden ayrılık duygusu içerisinde de olsa, gurbet ve gariplik temasını işlediğini görüyoruz. Yazıda, divan şairlerinin vatan ve gurbet anlayışlarından başlayarak, gurbette hissettiklerini, beklentilerini, hangi kavramların gurbet veya garipliği çağrıştırdığını, tasavvufun gurbet temasına katkısını, toplumda gurbet üzerine ne gibi inanış ve deyişler oluştuğunu, şairlerin kendi dilinden örneklerle göstermeye çalıştık. Sonuç olarak görülen o ki, divan şiirinde de gurbet en yoğun bir şekilde konu edilmiştir.

K ı s a l t m a l a r

AS=Âdile Sultan, *AD*=Ahmed-i Daî, *AP*= Ahmet Paşa, *B*=Bakî, *CS*=Cem Sultan, *C*=Cinanî, *FA*=Fasih, *FK*=Fehîm-i Kadîm, *FZ*=Fuzulî, *HM*=Hakanî Mehmed, *HH*=Hamdullah Hamdî, *HB*=Hayalî Bey, *H*=Hayretî, *KB*=Kadı Burhaneddin, *KN*=Karamanlı Nizamî, *MS*=Mesihî, *MZ*=Mezakî, *NB*=Nabî, *NL*=Nailî, *NZ*=Nazikî, *NC*=Necatî, *NS*=Nesimî, *NŞ*=Neşâtî, *NM*=Niyazî-i Mısrî, *ON*=Osman Nevres, *S*=Sükkerî, *ŞH*=Şeref Hanım, *ŞG*=Şeyh Galib, *Ş*=Şeyhî, *ŞE*=Şeyhülislâm Es'ad, *Şİ*=Şeyhülislâm İshak, *ŞY*=Şeyhülislâm Yahyâ, *TY*=Taşlıcalı Yahyâ, *U*=Usulî, *Z*=Zatî.

ks. Kaside, kt. kıt'a, mt. matla', m. Musammat, ms. Mesnevî, rb. Rubaî, tr. tarih

Taranan Eserler

- Akyüz, Kenan vd., *Fuzûlî Divanı*, Ankara: Akçağ Yay., 1990.
- Ayan, Hüseyin, *Nesimi Divanı*, Ankara: Akçağ Yay., 1990.
- Bilkan, Ali Fuat, *Nâbî Dîvânı I- II*, İstanbul: MEB Yay., 1997.
- Cansever, Sıddık vd., *Osman Nevres Divanı Transkripsiyonlu Metin*, Balıkesir 1999 (Balıkesir Üniversitesi, Basılmamış Bitirme Tezi).
- Çavuşoğlu, Mehmet ve M. Ali Tanyeri, *Hayretî Dîvan Tenkidli Basım*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., 1981.
- Çavuşoğlu, Mehmet ve M. Ali Tanyeri, *Zatî Divanı Edisyon Kritik ve Transkripsiyon Gazeller Kısmı III*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., 1987.
- Çavuşoğlu, Mehmet, *Yahyâ Bey Dîvan Tenkidli Basım*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., 1997.
- Çıpan, Mustafa, *Fasih Divanı İnceleme-Tenkidli Metin*, MEB Yay., İstanbul 2003.
- Doğan, Muhammet Nur, *Şeyhülislâm Es'ad Efendi ve Divanının Tenkitli Metni*, İstanbul: MEB Yay., 1997.
- Doğan, Muhammet Nur, *Şeyhülislâm İshak Efendi Hayatı, Eserleri ve Divanının Edisyon Kritiği*, İstanbul: MEB Yay., 1997.
- Erdoğan, Kenan, *Niyâzî-i Mısrî Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divanı Tenkitli Metin*, Ankara: Akçağ Yay., 1998.
- Ergin, Muharrem, *Kadı Burhaneddin Divanı*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., 1980.
- Erol, Erdoğan, *Sükkerrî Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı*, Ankara: AKM Yay., 1994.
- Ersoylu, İ. Halil, *Cem Sultan'ın Türkçe Divanı*, Ankara: TDK Yay., 1989.
- Ertem, Rekin, *Şeyhülislâm Yahya Divanı*, Ankara: Akçağ Yay., 1995.
- Gülhan, Abdülkerim, *Hakanî Mehmed Bey Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Divanı'nın Tenkidli Metni*, Ankara 1996 (Gazi Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi).
- Gülhan, Abdülkerim, *Nâzikî Dîvânı Karşılaştırmalı Metin*, Balıkesir 1989 (Uludağ Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).
- İpekten, Halûk, *Karamanlı Nizâmî Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı*, Ankara: Atatürk Üniversitesi Yay., 1974.

- İpekten, Haluk, *Nâ'îlî Divânı*, Ankara: Akçağ Yay., 1990.
- İsen, Mustafa ve Cemal Kurnaz, *Şeyhî Divanı*, Ankara: Akçağ Yay., 1990.
- İsen, Mustafa, *Usûlî Divanı*, Akçağ Yay., 1990.
- Kalkışım, Muhsin, *Şeyh Gâlib Dîvânı*, Ankara: Akçağ Yay., 1994.
- Kaplan, Mahmut, *Neşâtî Divanı*, Akademi İzmir: Kitabevi Yay., 1996.
- Küçük, Sabahattin, *Bâkî Dîvânı Tenkitli Basım*, Ankara: TDK Yay., 1994.
- Mengi, Mine, *Mesîhî Dîvânı*, Ankara: AKM Yay., 1995.
- Mermer, Ahmet, *Mezâkî Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı'nın Tenkidli Metni*, Ankara: AKM Yay., 1991.
- Okuyucu, Cihan, *Cinânî Hayâtı Eserleri Dîvânının Tenkidli Metni*, Ankara: TDK Yay., 1994.
- Özmen, Mehmet, *Ahmed-i Da'î Divanı (Dizin)*, Ankara: TDK Yay., 2001.
- Özmen, Mehmet, *Ahmed-i Da'î Divanı (Metin-Gramer-Tıpkıbasım)*, Ankara: TDK Yay., 2001.
- Özyıldırım, Ali Emre, *Hamdullah Hamdî ve Divanı*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 1999.
- Şen, Esma vd., *Şeref Hanım Divânı*, Balıkesir 2001 (Balıkesir Üniversitesi, Basılmamış Bitirme Tezi).
- Tarlan, Ali Nihat, *Ahmet Paşa Divanı*, Ankara: Akçağ Yay., 1992.
- Tarlan, Ali Nihat, *Hayâlî Divanı*, Ankara: Akçağ Yay., 1992.
- Tarlan, Ali Nihat, *Zatî Divanı Edisyon Kritik ve Transkripsiyon Gazeller Kısmı c.I*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., 1967.
- Tarlan, Ali Nihat, *Zatî Divanı Edisyon Kritik ve Transkripsiyon Gazeller Kısmı c.II*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., 1970.
- Tarlan, Ali Nihat, *Necatî Beg Divanı*, Ankara: Akçağ Yay., 1992.
- Üzgör, Tahir, *Fehîm-i Kadîm Hayatı, Sanatı, Dîvân'ı ve Metnin Bugünkü Türkçesi*, Ankara: AKM Yay., 1991.

“FROEIGN LAND AND STANGENESS IN DIVAN POETRY”

Abstract

“The foreign land” keeps an important place in the social life of Turks. Foreign land and feeling strangeness has become an important theme in the classical Ottoman poetry as well as in other periods and genres of Turkish literature. Classical Ottoman poets put their feelings of loneliness from their loved ones from the point of “Islamic mysticism” in the theme of “foreing land”. They told us why they are far from their mother lands, how that situation hurt them and what they felt in the framework of gazel as well as in other classical genres. They also transfered the folk beliefs on “foreign land and strangeness” into their poetic works.

Keywords

Foreign land, strangeness, divan poetry.